

KUNTOUTUSJÄRJESTELMÄ OSITTAISREMONTTIIN

PÄÄKIRJOITUS

VEIJO NOTKOLA

Järjestöbarometrin 2013 keskeisenä aiheena oli kuntoutus. Vastaajina olivat järjestöjen kuntoutuspäälliköt ja järjestöjohtajat. Tulokset olivat karua luettavaa: kuntoutuksen saatavuudessa on suuria alueellisia eroja, hoito- ja kuntoutussuunnitelmien tekoa laiminlyödään, Kela ei tee riittävästi yhteistyötä kuntoutuksen standardien laatimisessa järjestöjen kanssa ja niin edelleen.

SOSTE ry:n toiminnanjohtaja Vertti Kiukas totesi MTV:n uutisissa 18.1.2014, että kokonaisuus ei ole kenenkään hallinnassa. Kuntoutusjärjestelmä on hänen mielestään niin hajanainen, että jos kuntoutuksen tarpeessa oleva ihminen ei saa läheisiltään tukea, on kuntoutukseen hyvin vaikea päästä. Kiukkaan mielestä pitäisi aloittaa kuntoutusjärjestelmän kokonaisremontti. SOSTE vaatii myös kuntoutustakuun käyttöönottoa, joka varmistaisi potilaalle pääsyn kuntoutusarviointiin parin kuukauden sisällä.

Lääkinnälliseen kuntoutukseen liittyen jonkinasteisen kuntoutustakuun voi katsoa jo olevan olemassa. Terveystieteen tutkimuksissa (1326/201) hoitoon pääsyä koskevat säädökset koskevat myös lääkinällistä kuntoutusta. Perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa hoidon ja kuntoutuksen tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa siitä, kun lähete saapunut. Tätä edeltää se, että terveydenhuollon ammattihenkilön on tehtävä hoidon tarpeen arviointi (mukaan lukien kuntoutuksen tarpeen arviointi) viimeistään kolmantena arkipäivänä siitä, kun potilas on ottanut yhteyttä terveyskeskukseen.

Edelliseen liittyen tulee varsin pian selväksi, että vaikka tuohon kuntoutustakuuta kuinka tyrkytettäisiin, ei se asiaa ratkaisisi. Nykysäännöksiäkään ei oteta välttämättä vakavasti. Jos olemassa olevista säädöksistä ei piitata, niin miten sitten uusista? Ratkaisevaa on se, että perusterveydenhuollossa lääkäreillä ja hoitajilla on tietoa kuntoutuksen mahdollisuuksista, ja että nämä tiedot otetaan käyttöön. Viimeaikaiset selvitykset ovat osoittaneet, että tietoa ei ole. Kansalaisen näkökulmasta pitäisi olla itsestään selvää, että kun lääkärin vastaanotolla ollaan esimerkiksi tuki- ja liikuntaelinongelmien vuoksi, myös kuntoutusasiat otettaisiin samalla esille. Ainakaan heti ei tule mieleen tutkimustietoa mikä osoittaisi, että onko näin menetelty. Kysymys kuuluu, miten näissä asioissa voitaisiin päästä eteenpäin nykyjärjestelmän puitteissa?

Kaikki ovat siis jokseenkin yksimielisiä siitä, että perusterveydenhuollon kuntoutuksessa on ongelmia. Kuinka sitten lähteä asiaa ratkaisemaan? Erikoissairaanhoidossa sairaanhoitopiirien kuntoutustutkimusyksiköillä on koordinoituvastuu lääkinällisestä kuntoutuksesta. Ehkäpä näiden yksiköiden tulisi terästäytyä ja ottaa hommaa hallintaan, mutta tarvitaan myös lisää kuntoutuskoulutusta kaikille perusterveydenhuollossa toimiville lääkäreille ja hoitajille, mahdollisimman pikai-

sesti. Julkisen sektorin rahapulassa lisäsatsaukset ovat vaikeita, mutta panostamalla lisää kuntoutukseen saataisiin säästöjä aikaan. Tässä kohtaa on hyvä täsmentää, että perusterveydenhuollon kuntoutuksen parantaminen koskee kaikkia ikäluokkia eli ikääntyvän väestönosan terveysasioita voidaan kohentaa saattamalla kuntoutusasiat kuntoon. Espoon niin sanottu liukumäki-malli (MTV:n uutiset 18.1.2014) on hyvä esimerkki tästä, myös siinä mielessä, että ainakin laskennalliset säästöt nopean kotoutumisen ja kuntoutuksen mahdollisuuksien hyödyntämisen myötä ovat suuret. Seurataan mitä tapahtuu.

Onko kuntoutusjärjestelmä hajanainen? En käyttäisi välttämättä tuota sanaa. Moninainen se kyllä on. Tärkeää on se, että jollakulla on käsitys siitä, mitä kuntoutuksessa tehdään, miten paljon resursseja käytetään ja millaisia muutoksia tapahtuu. Kelan ja työeläkelaitosten kuntoutuksesta tiedetään kyllä ja näiden toimintaa voidaan myös arvioida ja vaikuttavuutta selvittää. Mutta loppu on sumuverhon takana, mukaan lukien esimerkiksi järjestöjen sopeutumisvalmennus, lääkinnällinen kuntoutus ja työvoimahallinnon kuntoutukseen liittyvät toimenpiteet. Jonkinlaista yksimielisyyttä kuitenkin tuntuisi olevan tilastointi- ja rekisterijärjestelmän luomisesta tuottamaan tietoa kuntoutuksen koko toimintakentästä.

Näkemyks kuntoutuksen sekavuudesta, hajanaisuudesta ja vaikuttamattomuudesta kumpuaa usein siitä, että lausuja tai kokija ei oikein tiedä mistä puhuu. Loppuvuodesta 2011 Kuntoutussäätiössä tehtiin selvitys (www.kuntoutussaatio.fi/asiakastiedot). Siinä todettiin kuntoutuksen ammattilaisten suulla, että tarvitaan kaikkia kuntoutusmuotoja yhdistävä tietojärjestelmä. Näin toimijoiden käytössä olisi ajantasainen tieto aiemmista kuntoutustoimenpiteistä. Tällaista järjestelmää todella tarvitaan. Kuntoutusjärjestelmän monipuolisuus on käännettävä kuntoutuksen eduksi.

Kuntoutusjärjestelmän tai -järjestelmien remonttia tarvitaan. Koko systeemiä ei pidä kuitenkaan romukoppaan heittää. Mutta jos koko sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmä päätetään uudistaa, on hyvä miettiä, miten nykyiset kuntoutuskuviot uudistukseen liittyvät.